

Marie Balmary

EL MONJO I LA PSICOANALISTA

TRADUCCIÓ D'ANDREU TRILLA

FRAGMENTA EDITORIAL

ÍNDEX

Títol original	LE MOINE ET LA PSYCHANALYSTE		
Col·lecció	ASSAIG, 4		
Consell assessor	PERE LLUÍS FONT FRANCESC-XAVIER MARÍN JOSEP OTÓN FRANCESC TORRALBA AMADOR VEGA		
Primera edició	SETEMBRE DEL 2007		
Segona edició	SETEMBRE DEL 2013		
Producció editorial	IGNASI MORETA		
Producció gràfica	INÈS CASTEL-BRANCO		
Impressió i relligat	ROMANYÀ VALLS, SA		
© 2005	ÉDITIONS ALBIN MICHEL pel text		
© 2005	JOHN FOLEY OPALE per la fotografia de la solapa		
© 2007	ANDREU TRILLA LLOBERA per la traducció		
© 2013	FRAGMENTA EDITORIAL, SL per aquesta edició		
Dipòsit legal	B. 17.267-2013 ISBN 978-84-92416-76-9		
	RESERVATS TOTS ELS DRETS		
		<i>Pròleg</i>	7
		I	13
		II	31
		III	43
		IV	57
		V	75
		VI	87
		VII	109
		VIII	125
		IX	153
		<i>Agraïments</i>	175

PRÒLEG

EN L'ORIGEN D'AQUEST LLIBRE hi ha dues trobades.

En primer lloc, la que vaig tenir amb el psicoanalista Jacques Lacan. A classe, i també dos cops a la seva consulta. Quan es va assabentar per terceres persones que a la Sorbona un dels seus antics delfins havia refusat la meva tesi, em va demanar que l'anés a veure. Estranyada i ben honorada per aquella invitació, li vaig exposar les meves hipòtesis. Va escoltar-me, em va demanar que li deixés alguna cosa per escrit sobre la meva recerca i que hi tornés al cap d'una setmana. Ho vaig fer així. Llavors, ell em va animar, tal com ho sabia fer, i m'aconsellà que m'apuntés al departament universitari que dirigien els seus deixebles. En el moment d'acomiar-me'n, em va demanar que deixés alguna cosa a la seva secretària. De primer, no vaig entendre què volia dir. Quan vaig comprendre que es tractava de diners, vaig negar-m'hi: aquella cita, que havia estat a iniciativa seva, no es podia considerar de cap manera una visita de psicoanàlisi. Va acceptar el meu rebuig amb una humilitat inesperada.

Quan vaig anar a la universitat, vaig trobar-me amb un nou obstacle: el vassallatge incondicional a l'ensenyament de Lacan que m'exigien els seus deixebles, molt semblant al que ja havia trobat en el meu contacte amb l'erudit freudià de

la Sorbona. Vaig deduir que la universitat, com les societats de psicoanàlisi existents, no era un bon lloc per tirar endavant la mena de recerca arriscada en què jo m'havia ficat. Rellegint la vida i l'obra de Freud, volia plantejar-me algunes qüestions fonamentals: les ofenses infligides al subjecte, les lleis de la relació, la gènesi de la paraula. Així havia arribat fins a les fonts de la nostra civilització i, particularment, a la gran figura de Moisès, amb la qual Freud s'havia acarat tantes vegades.

I ara, ¿què podia fer? Potser m'equivocava, però almenys era lliure, en endavant, de tot deure universitari, de tot vasallatge intel·lectual. A falta d'una idea clara sobre la direcció que havia d'emprendre, em va venir un desig: trobar-me amb Marc-François Lacan, més conegut per Marc, germà petit del psicoanalista i monjo benedictí. Tenia ganes de preguntar-li com s'ho feia, a propòsit de la doble lectura dels textos bíblics, tema en què era un intèrpret prestigiós, i de l'obra del seu germà, que ell seguia amb molta atenció.

Aprofitant que passava les vacances de Setmana Santa en un indret no gaire allunyat del seu monestir, me'n vaig recordar, tot i imaginar que resultaria difícil de veure'l aquells dies de recolliment i d'oficis solemnes. Malgrat tot, preveient que jo no tornaria fàcilment per aquella zona, li vaig telefonar. Em va respondre que em rebria ben de gust, però que —va afegir excusant-se— no li quedava més que el matí de Divendres Sant per fer-ho.

Vaig arribar-hi a l'hora convinguda, després de travessar una zona muntanyosa on em vaig despistar una mica entre la boira. Em va acollir a la porteria. Veient el meu aspecte enfredorit, em va acompanyar a una sala on cremava un foc a terra, i em va dir immediatament:

—¿Vol un cafè?

Em va sorprendre aquest oferiment just aquell dia. L'hospitalitat monàstica passava per damunt de la regla del dejuni... Va desaparèixer un breu instant i va tornar amb una safata, una cafetera i dues tasses. Va omplir les dues tasses i me'n va allargar una. Jo estava encara més sorpresa que el cafè no estigués prohibit a un monjo, un matí de Divendres Sant.

Vam començar a parlar. Una mica de tot. I, me'n recordo bé, des dels primers minuts, sobre què volia dir per a l'un i per a l'altra l'expressió *la imatge de Déu*. Vam estar d'acord en aquest punt: la imatge de Déu en el Gènesi és l'home i la dona en relació. No l'home. A partir d'aquí ens vam embarcar en el tema de la relació i de tot allò que reposa sobre ella, incloent-hi la humanitat dels humans i la psicoanàlisi. El fet que un monjo d'edat estigués tan segur de la importància essencial de la dona per a l'home, de l'home per a la dona, en total igualtat, va suscitar-me sorpresa i interès alhora.

Llibertat i joia caracteritzaven aquell home lluminós. Em vaig dir a mi mateixa que sens dubte em trobava davant del més feliç dels germans Lacan.

Durant aquella viva conversa, el temps passava sense que el notéssim; quan van tocar les campanes per a l'ofici, cosa que posava fi a la nostra entrevista, vam quedar tots dos sorpresos. En deixar la meva tassa a la safata vaig veure que hi havia la seva encara plena, com si se n'hagués simplement oblidat.

Havia guardat el seu dejuni sense implicar-m'hi; sense cap coacció per a mi, cap lliçó, ni tan sols un signe que jo hagués hagut de veure. El dejuni era un assumpte seu, no meu. Havia usat la seva tassa altrament que jo, però no havia refusat posar-ne una per a ell, davant per davant de la que m'havia ofert a mi. L'extrema delicadesa d'aquell gest corresponia

també al que havia passat en la conversa. La distribució de la paraula m'havia semblat tan justa com la de les tasses. Amb la diferència que, en la conversa, ell no havia dejunat gens; al contrari, potser el cafè no pres aquell matí havia fet més saborosa la paraula...

En una trobada com aquella, parlar del «Déu que és relació», de la imatge que ens en dona la relació humana, no resultava cap ximpleria.

Ens vam escriure, vaig fer-li dues visites més al monestir, i ell me les tornà aprofitant alguna escadussera visita seva a París.

Com passa en els contes, m'havia trobat amb dos personatges, dos germans, que m'havien sorprès —tots dos— acollint-me cadascun d'ells de manera ben diferent.

El primer m'havia demanat diners quan jo considerava que no hi tenia cap dret. L'altre m'havia ofert una beguda en un moment en què jo no podia ni imaginar que ho faria. En tots dos casos, les meves previsions havien estat errònies: un volia gaudir d'una cosa tot privant-me'n; l'altre, en canvi, m'havia ofert gaudir d'una cosa de la qual ell mateix es privava.

El psicoanalista m'havia rebut com un professor rep generosament una estudiant que no té accés a la universitat. Però, al lloc on ell m'obrí la porta per inscriure-m'hi, no hi havia lloc per a mi si no era a condició que ell ocupés en mi el lloc del meu propi pensament: si jo no renunciava, de fet, a la meva pròpia recerca. I malgrat això, encara que desencaminada i sense sortida, aquella trobada em va animar.

El monjo, per la seva banda, m'havia acollit com un descobridor n'acolliria un altre que també busca, simplement per poder comentar els mutus tempteigs, les mútues descobertes.

M'havia obert la porta com un viatger, instal·lat per un temps, n'acolliria un altre, i es preocuparia de fer-lo sentir còmode, sense imposar-li la disciplina del seu propi camí ni les visions del seu propi viatge.

Aquelles trobades amb un monjo no van ser pas les úniques de la meua vida i han continuat amb altres persones, més enllà de la mort de Marc. Però van començar amb ell i, en un cert sentit, encara hi continuen. Les qüestions plantejades des del començament, els camins oberts gràcies a ell, no s'han aturat, sinó que s'han anat desplegant.

Em resulta impossible refer les nostres converses. Ni tan sols una gravació, suposant que s'hagués pogut fer sense que ens molestés, no seria capaç de revelar aquella forma de presència mútua. Instants com aquells resten fora de l'abast del relat. Només s'hi podria accedir a través d'un record semblant al que s'esdevé en els somnis. La veritable facultat de recordar és la imaginació, no la memòria.

Afegim-hi el pas del temps: han passat ja més de deu anys.

Les pàgines que segueixen presenten, doncs, uns personatges ben diferents de nosaltres (una jueva, mentre que jo no en sóc), i que no diuen el que nosaltres ens vam dir. Tanmateix, espero que el lector hi trobarà els temes de fons, la forma d'entrar-hi, els efectes de les trobades. Per alguna cosa la paràbola és l'origen etimològic de la paraula.

En el fons, si he triat la forma de diàleg, no és tan sols per repetir el que vam viure sinó per situar-me, fins i tot en la imaginació, en el terreny d'una paraula que circula entre els qui s'escolten. He après, tant de la psicoanàlisi com de la lectura bíblica, que una paraula d'aquesta mena pot arribar on una reflexió solitària no podria fer-ho. Travessem amb l'altre una porta que ell ens ha obert, molt sovint sense adonar-se'n.

Una porta que resultaria massa estreta per a un de sol, i que en canvi resulta fàcil de travessar per a dos. La *paraula entre* no tan sols crea nous pensaments: també inventa llocs de trobada. *Llocs de trobada* era l'expressió que usaven antigament els mariners per significar el port en què, en cas de ser dispersada la flota, es podrien retrobar.

MARIE BALMARY

Pentecosta 2005

I

UN MATÍ DE FINALS de març, Ruth s'havia instal·lat a la terrassa, a recer del vent, sota aquell primer sol de primavera que recompensa cada any la pacient espera hivernal. Per ella, però, no es tractava sols del principi de la primavera i d'una convalescència. Es trobava en un d'aquells moments en què la vida s'ha d'aturar o bé recomençar d'una altra manera. Després d'una malaltia no del tot definida, les greus complicacions cardíaques de la qual l'havien posat en perill i obligat a hospitalitzar-se, havia hagut de tancar el seu despatx per un temps indeterminat. Ni pensar-ne d'ocupar-se dels altres, per ara, li havia dit el seu metge; oblidi's de la psicoanàlisi, deixi casa seva i vagi a un lloc tranquil, a l'aire lliure, prop de persones agradables que no li demanin res.

Dan i Noémie, uns amics periodistes, havien comprat no feia gaire un xalet a mitja muntanya. Li havien dit que era una casa acollidora, amb una vista preciosa, veïns encantadors, just a sobre d'un petit poble on hi tenien amics. I que ells anirien a veure-la cada cap de setmana. Ella ho havia acceptat. La hi acabaven d'acompanyar, i havien comprovat que no hi faltés res del necessari per a la seva comoditat. Ell se n'acabava